

DANGADANG

Abril 2022

Tawen 36 Bilang 2

P10.00

IPASA NO MABASA

Editorial

NATURED KEN MANAGPARNUAY NGA IYABANTE TI NAREGTA A TIGNAYAN MASA ITI SANGO TI UMIR-IRTENG A KRISIS KEN KINARIGAT

I di nagrugi ti panagkampanya para iti reaksyunaryo nga eleksyon 2022, limmatak nga aktibidad dagiti a panagrikus dagiti agtartaray a kandidato iti nadumaduma a tukad ti posision iti gubyrno. Iti tengnga ti agtultuloy a panagkaro ti krisis iti Pilipinas, marugrugitan ti tangatang iti inaldaw a panaglulumba ti nadumaduma a propaganda ti panangpadayaw, panagdidinnadael ken panagsaknap ti aglalaok a pudno ken peke a damag tapno laeng maawis dagiti pulitiko ti butos ti umili.

Ditoy rehiyon nga Ilocos-Cordillera, rumim-rimbaw manen dagiti dinastiya ti agtuturay a dasig nga agikarkari kadagiti madagdagullit a saan a natungtungpal a karkari ken panaglaslastog.

Arig da a nasantoan a mangisalakan no ilanad da ti plano da no kasano nga iyaon ti nailumlom iti kinarigat ken bisin nga umili iti saklaw da a kimmaro pay iti uneg ti nagsasaruno a henerasyon a panagturay da. Adda dita ti dinastiya a Marcos ken Fariñas iti Ilocos Norte, Singson iti Ilocos Sur, Ortega iti La Union, Bulut iti Apayao, Valera ken Bernos iti Abra. Kadagiti bitla da, sumagmamano laeng ti mangdakdamat kadagiti addang ken plataporma a numampay saggabassit ket dagus a mangsungbat kadagiti parikut ti masa, ngem saan met a direkta a nakaturong iti panangrisut kadagiti basaran a problema ti gimong a nakaramut iti bulok a malakolonyal ken malapyudal a sistema a pagturturayan da.

Liwliwaen manen dagitoy a trapo dagiti botante babaen kadagiti dati a makapasarua a gimik da. Dagiti pulitiko nga adda iti turay ket kanayon nga adda kakuyog da a pribado nga armado a pueras, ken iti panagrikrikus ket nagiharwaras ti kumkumporme a bambanag sakbay pay ti opisyal a panagkampanya. Iti Cordillera, tapno urnongen dagiti umili iti saklaw da, iranrana da iti *pay-out* ti 4Ps ken kadagiti *senior citizens*, adda dita ti panangiharwaras ti ules, maregmeg nga ayuda para kadagiti apektado ti Covid-19 ken kalamidad, sumagmamano a bukel ti itlog ken nabangles a tinapay kas insentibo kadagiti nagpabakuna, agbuuot nga *spaghetti* para iti *noche buena* ken dadduma pay a mananglalis nga aramid dagiti tirano. Kadagiti baryo a pinuestoan ti RCSP, karaman dagiti militar ken pulis, inurnong ti rinibribu nga umili, pinagsapata kas NPA wenna *supporter* ti NPA a nagsubli iti sidong ti guberno sakbay nga inikkan da ti saggabassit a bungon ti groserya ken sangaribu a kuarta para kano iti nasayaat a panagbaliw ti biag da.

Iti bangir dagiti nabarayuboy a karaban ken ginatasan nga elektoral a pabuya iti eleksyon dagiti agririsiris a partido ti agturturay a dasig, ti dumakdakes a kasasaad a bunga ti umun-uneg a krisis ket agtul-tuloy a rikriknaen ti umili.

Saplit kadagiti mannalon iti kaaw-awayan

Agtaltalinaed a kangrunaan a base ti ekonomiya ti atrasado nga agrikultura ti pagilian. Ti

Ti *Dangadang* ket rebolusyonaryo a pagiwarnak iti Amianan-Laud a Luzon iti tarabay ti **PARTIDO KOMUNISTA TI PILIPINAS**. Maipablaak ditoy dagiti damdamag kadagiti aksyon ti Bagong Hukbong Bayan ken dangadang ti umili kasta met ti panagamiris kadagiti isyu a pakaseknan ti umili.

Silulukat ti *Dangadang* iti aniaman a saludsod, dillaw, singasing, koresponsal ken pangkultura a parnuay tapno mapadur-as ti linaon na.

Pagtitinnulongan tayo a padur-asen ti *Dangadang*. Ti sangapulo a piso a presyo ti pagiwarnak ket dakkel a tulong tapno suportaran ti agtultuloy a pannakairuar na.

kadakkelan a pigsa't tegged ti pagilian ket adda iti panagtalon nga isu ti kangrunaan ditoy rehiyon ti Ilocos-Cordillera gapu ta sumagmamano laeng ti pabrika nga adda ditoy. Sibubukel a pamilya dagiti mannalon ken mangmangged-talon ti mangbakkaklay kadagiti produktibo nga aktibidad pakairamanan dagiti babai ken ubbing para iti taraon ti pamilya ken ti gimong, sumagmamano a produkto para iti lokal a panagproseso ken para iti eksport. Kongkreto a bakkaklayen ti dasig a mannalon ti nakaro a kinaatrasado ti malapyudalismo iti kaaw-awayan. Mailadawan daytoy iti nasaknap a kinarigat gapu iti panagrira ti nadumaduma a porma ti pyudal ken malapyudal a panaggundaway a nabayagen a mangparparigat iti masa a mannalon, mangmangged-talon, nailian a minorya ken dagiti mangngalap. Ad-adda pay a pimmartak ti panagkaro ti kinarigat iti panangdidigra ti Covid-19, ti awan kapada iti kinarungsot a kontra-rebolusyonaryo a gyera ti korap ken terorista a rehimen a US-Duterte kontra iti umili, panangiyulog kadagiti *neoliberal* a diktar ti imperyalismo nga US, ken ti saplit dagiti kalamidad a nangbangkrap iti ginasgasut a ribu a mannalon iti rehiyon tayo.

Dagiti langa ti pyudal ken malapyudal a panangparigat

Nadagsen a bakkaklayen nga abang iti daga. Mayorya kadagiti mannalon ket awanan ti bukod a daga wenna no adda man ket akikid unay isunga kaaduan ket makitaltalon ken agbayabayad ti abang iti daga. Nalawag a mailadawan daytoy iti kasasaad ti Ilocos no sadino ket 47% wenna agarup kagudua ti agtaltalon ket awanan ti bukod a daga. Iti Cordillera ti akikid nga agrikultural a daga ket gapu iti narangkis ken nabato a kabambantayan a natural a lapped iti panagpalawa ti talon. Kas pangarigan iti maysa a baryo ti Pilar, Abra nga addaan ti populasyon a 591 segun iti datos ti lokal a guberno, 152 laeng ti rehistrado a mannalon. Dagitoy a mannalon nga agmulmula ti pagay ket agsukukay laeng ti kabuklan a 62.5 ektarya no sadino ket 11.8 ektarya laeng ti addaan irigasyon. Ti kadawyan a kalawa ti suksukayen da tapno mulaan ti pagay ket kurang

ti kagudua ektarya tunggal maysa. Segun iti datos ti munisipyo, 22 wenno 15% iti 152 a mannalon ket makitalon iti daga ti dadduma.

Iti intero a saklaw ti rehiyon, nagduduma ti agraraira a kondisyon iti nadagsen a bakbaklayen dagiti mannalon a panagbayad ti abang segun iti nadumaduma a klase ti mula.

Bayat a kastoy ti kasasaad ti kaaduan a populasyon iti kaaw-awayan, iggem met ti sumagmamano laeng nga apo't daga ti nalalawa a daga. Ti nakaro pay, dagitoy ket tagikua dagiti maibilang iti politikal a dinastiya kas kadagiti Marcos a nagagaw kadagiti daga iti Ilocos Norte, rinibribu nga ektarya a daga dagiti Singson iti Ilocos Sur, ginasgasut nga ektarya dagiti Bernos iti Abra, ken ginasgasut nga ektarya dagiti Ortega iti La Union.

Ad-adda pay a mapakpakaro ti kinaawan ti daga a suksukayen iti panagserrek dagiti manangdael a proyekto kas kadagiti Hydro Electric Power Plants a no saan a malappedan ket lemiesen ti pito a maitakder a *megadam* iti kaatiddogan ti Apayao River ti rinibribu nga ektarya a taltalon. Nayon pay ditoy ti dangran nga ipaay ti 89 pay a naaprobaran a dadduma a babassit, dadakkel ken dagiti megadam a proyekto iti Cordillera, dagiti maitakder a *geothermal power plant*, nalalawa a pagminasan, kumbersyon para kadagiti proyekto a *real estate* iti Ilocos ken ekoturismo iti Cordillera.

Nasaknap ti usura wenno nakangatngato nga interes ti pautang a mangilumlom kadagiti mannalon iti utang wenno saan ket agmurdong iti panangala dagiti nakautangan da kadagiti daga, dinguen ken dadduma pay a naipundar da a bassit a sanikua. Dagiti usurero ti agpapautang ti kuarta, agsupsuplay kadagiti bin-i, abono, pestisidyo, herbisidyo, dagiti addaan ti makinarya iti produksyon kas iti *reaper* wenno *harvester combine*, *tractor*, *backhoe*, dadakkel a kiskisan, dagiti bodega, dadakkel a trak ken agrikultural a suplay. Isuda met laeng ti aggatang ken *trader* dagiti produkto kadagiti sentro ti ili. Malaksid kadagiti komersyante-usurero, adda met laeng dagiti pribado a *lending institutions* (ASA, CARD Inc, CARDBANK, Saint Lucy).

Nangato nga abang kadagiti makina a ramit iti produksyon kas iti kuliglig, traktora, *reaper* wenno

harvester combine, *thresher*, *sheller*, kiskisan, *hauler trucks*, *water pump* ken dadduma pay. Agtultuloy pay a ngumato daytoy gapu iti awan sarday a pananggato dagiti produkto a petrolyo nga awan mabalinan ti reaksyunaryo a gubyrno manipud idi nagbalin a linteg ti Oil Deregulation Law ken TRAIN Law a nangiyulog ti agrurutap a buwis kas iti VAT, EVAT, *excise tax* kadagiti produkto a petrolyo nga awan asi a mangbekbekkel iti umili.

Bagsak a presyo ti produkto kas iti pagay, mais, nateng, tabako, saba ken dadduma pay a produkto nga agrikultural. Nagsuek ti presyo ti irik manipud idi naipatungpal ti Rice Liberalization Law ken panaglayus ti *imported* a bagas manipud iti dadduma a pagilian. Manipud idi imbaba ti inutil a pasista a ni Duterte ti nairut a *lockdown* kas sungbat iti panagsaknap ti Covid-19, nagsardeng ti rikus ti ekonomya, adu ti saan a nailako ken adu ti nalungsot a produkto dagiti mannalon. Idi limmukay bassit ti ekonomya, simrek pay dagiti *imported* a produkto nga agrikultural kagiddan dagiti ilegal a sumsumrek a nateng ken prutas.

Nababa a tangdan ken pannakaawan ti pagbiagan dagiti mangmanged talon. Iti sango ti agtultuloy a pananggato ti presyo dagiti basaran a magatgatang, uray kasano ti aramiden a panangpairut ti barikes ket saan a makaanay ti pastrek dagiti mangmanged talon. Iti panagsuek ti presyo dagiti produkto nga agrikultural, agbibig dan iti utang. Idi saanen a nagmula dagiti nabangkrap a mannalon, awanen ti pamastrekan dagiti mangmanged talon. Dakkel a dislokasyon met iti pagbiagan dagiti mangmanged talon iti pinagayan ti panagserrek dagiti *harvester combine* ken *reaper*.

Nangato a presyo dagiti agrikultural a suplay a produkto dagiti imperyalista a korporasyon nga agrokemikal. Iti rason nga adda panagbaliw ti panagpresyo iti sangalubongan a pagtagilakuan, napardas a ngimmato ti presyo ken dimmanon pay iti nasurok 200% ti presyo ti abono, bin-i ken dagiti kemikal a pang-spray nga ad-adda a nangpadakkel iti gastos iti produksyon dagiti mannalon nga adayo a dakdakkel ngem iti naglakuan ti produkto da.

Nababa a produksyon ken produktibidad. Ti nasinasina ken saggabassit a panagtalon babaen kadagiti atrasado a *manual* a ramit iti produksyon ken atrasado a wagas ket natural nga agresulta iti nababa nga apit. Ti padanum kadagiti talon ket manipud iti babassit a komunal a sistema ti irigasyon a pana-panawen a madadael no adda ti bagyo wenno napigsa a panaglayus ken saan met nga umanay no panawen ti kalgaw. Adu pay a taltalon ti agnamnama laeng iti tudo isunga limlimitaran ti panawen ti panagmula a maysa daras laeng iti makatawen. Dagiti talon a dati nga addaan irigasyon ti NIA a dinadael dagiti napalabas a bagyo ket adu ti saan pay a naisimpa. Gapu iti kinangina ti abono, adda dagiti mannalon a bassit laeng ti usaren da nga abono nga agresresulta met iti bassit nga apit.

Maysa a malakolonyal a pagilian, saan a nawaya ken ti Pilipinas ket agtultuloy a kontrolado ti imperyalismo nga US a mangidikdikar ti managdadael a *neoliberal* a patakaran iti ekonomya.

Sumagmamano a kongkreto a langa na:

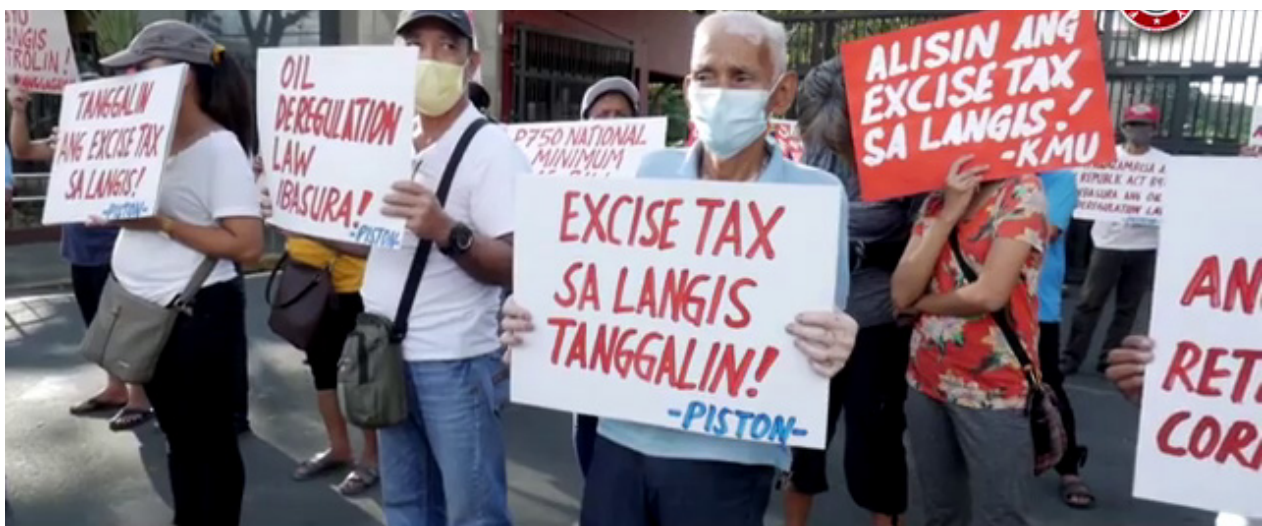
1 Panagbalin a linteg ti liberalisasyon iti importasyon saan laeng nga agsobsobra nga industriyal a produkto dagiti imperyalista a kumpanya ngem ketdi uray dagiti produkto nga agrikultural. Daytoy ti adda iti likudan ti Rice Liberalization Law a nanglukat iti importasyon ti bagas. Malaksid iti bagas, adda met ti importasyon ti karne, ikan, nateng, asukar, prutas ken dadduma pay nga agrikultural a produkto a nangpabagsak iti

presyo ti produkto dagiti mannalon ken mangngalap ken nangipangato iti presyo ti taraon. Saan a nakaskasdaaw no ti Department of Agriculture (DA) ken dagiti dadakkel a burgesya kumprador ken apo't daga a senador ken kongresista ti mangidurduron kadagitoy gapu ta isuda ti kangrunaan nga ahente ken kasosyo dagiti imperyalista iti linnakuan.

2 Panagbalin a linteg ti deregulasyon iti industriya iti petrolyo a nagresulta met iti linawas a panangngato ti presyo ti krudo, gasolina ken gaas. Ngimmato met ti presyo ti LPG ken abono a kasingin ti produkto a petrolyo. Ti agnanayon a neto nga epekto na ket ti nakarkaro a panangngato ti gastos iti produksyon ken serbisyo. Agak-akup dagiti multinasyunal a korporasyon ken dagiti ahente da ti superganansya gapu iti awan sarday a panangngato ti presyo ti produkto a petrolyo.

3 Reporma iti buwis. Panangiyulog ti nadumaduma a buwis kas iti idadalapus ti TRAIN Law, VAT, EVAT, ken dagiti *excise tax* a mangbekbekkel kadagiti agbaybayad ti buwis ken nangipangato ti presyo dagiti basaran a magatgatang. Dagitoy ket paset dagiti kondisyon ti imperyalismo no kasano a makabayad ti pagilian iti makapakubbo nga utang ken tapno agtultuloy pay iti panagutang. Ti tinawen a panagbayad ti utang ken interes iti utang ket mangibus iti tinawen a badyet ti pagilian ken mangilumlom ti Pilipinas iti utang.

4 Ti pribatisasyon ti serbisyo sosyal iti salun-at ken edukasyon ket nakaro a nangparigat ti umili iti panangdidigra ti Covid-19 ken mainaig ditoy, ti *blended learning* a palpak a panaganatup ti DepEd.

Aggilgil-ayab ti pungtot ti umili iti agtatakaw, terorista ken awanan rikna a rehimen a Duterte

Iti laksiid ti pananglipit, pamutbuteng ken *red-tagging* ti demonyo a ni Digong, saan nan a mapatalna ti aggilgil-ayab nga unget ti umili a nailumlom iti rigat ken panagsagaba. Ti agsasaruno a sangapulo a lawas a panangngato ti produkto a petrolyo itatta a tawen ket ad-adda pay a nangilumlom iti umili iti nakaro a kinarigat. Iti tengnga ti agburburek a kasasaad, malaksiid kadagiti sigud nga organisado a panagtignay, timmaud dagiti organisasyon ken grupo manipud iti intar ti nadumaduma a sektor ti gimong a nangipukkaw kadagiti panawagan da ken kiddaw iti rehimen a sungbatan ti kinarigat a gapu iti umir-irteng a krisis. Nalatak iti Cordillera ti nainayon a pigsa ti panaglaban manipud iti liga dagiti *trader* ti nateng kontra iti ismagling ken dadduma pay a parigat kadagiti mannalon ti kanatengan.

Ti pasista a kinaawan-rikna ken kinainutil ti korap a rehimen iti panangtallikud ken panangipaidam ti sungbat kadagiti nainkalinteg a kiddaw ti umili ket nagporma iti pulitikal a pannakaisina ti agturturay a bunggoy ni Duterte. Iti taray ti kampanya iti nadumaduma a paset ti pagilian, aduan a bumawbaw-ing ti adu a tattao a dumar-ay kadagiti rali ni Robredo tapno iyebkas ti gura da iti agdama a rehimen. Kadagiti nabatbati nga aldaw ti traydor ken inutil a ni Duterte iti turay, saanen a manamnama a makaaramid pay daytoy kadagiti mapangeddeng nga addang iti panangsango iti kumarkarkaro a krisis ti gimong. Ipabaklay na iti sumaruno nga administrasyon dagiti basol na iti umili.

Awanen ti dadduma pay a pagnamnamaan ti nakurapay nga umili no di ti panagsangir iti pigsa ti panagkaykaysa da ken awan sarday a nagkaykaysa a panangiyabante kadagiti laban da inggana a magun-od ti pudno a panagbalbaliw ti sistema ti gimong a mangpunas iti ramut ti kinarigat.

Rebolusyonaryo a panangbaliw ti gimong ti solusyon

Bayat nga umas-asidegen ti aldaw ti nailian nga eleksyon, mapilpilit dagiti kandidato a sumungbat iti sangsangoen ti umili a problema, napudno man wenno pamarang laeng. Dagiti kandidato iti nailian a posisyon a napan iti Baguio kas pangarigan, a nangikari a risuten da ti ismagling ti nateng ken ikkan ti kangrunaan a talmeg ti agrikultura tapno makalung-aw dagiti nabangkrap a mannalon. Iti inaldaw nga arungaing ti umili iti panangngato ti presyo ti magatgatang, kinaawan ti trabaho ken bagsak a pagbiagan, itamtambor ti oposisyon ti pannakaibasura ti Oil Deregulation Law wenno panangikkat wenno panagsuspindi iti maipatpatungpal a buwis babaen iti panangamendar ti Tax Reform for Acceleration and Inclusion (TRAIN Law), ken dadduma pay.

Ti burges nga eleksyon ken dagitoy a kandidato kadi ti makaited ti solusyon?

Nalawag a saan! Pinaneknekan ti pakasaritaan kadagiti napalabas nga eleksyon ken panagsisinnukat dagiti rehimen a bayat a saan nga agbalbaliw ti bulok a sistema, agtultuloy ti panagkaro ti krisis ti gimong.

Ti panangiyabante ti demokratiko a rebolusyon ti umili ti manggibus iti malapyudal ken malakolonyal a sistema ti gimong a nagtaudan dagitoy a basaran a problema a ramut ti kinarigat. Agpangpanggep daytoy a gun-oden ti naan-anay a nailian a wayawaya ken demokrasya ti umili. Saan a maaddaan ti pudno a demokrasya no mayorya ti umili a bukuklen ti dasig a mannalon ket awanan bukod a daga. Isu a ti kangrunaan a linaon ti Demokratiko a Rebolusyon ti Umili ket ti panangsango iti problema ti kinaawan ti bukod a daga dagiti mannalon babaen iti agraryo a rebolusyon. Radikal a baliwan na ti maidadanes a kasasaad ti mayorya a populasyon ken kasilpo na a nailian nga industriyalisasyon, tapno maipatungpal ti panagdur-as ti kaaw-awayan. Kasapulan ti armado a panaglaban gapu ta saan nga isuko dagiti agtuturay a dasig ti dagdaga a pribado a tagtagikuaen da ken ti bileg iti ekonomya ken pulitika. Kasta met a saan nga epektibo a malappedan ti pananggamgam ken panagtakaw no saan a marebbek ti estado a mangsalsalaknib kadakuada.

Iti las-ud ti nasurok lima a dekada a panangipatungpal ti minimum a programa ti agraryo a rebolusyon, iti tulong ti BHB ken tarabay ti PKP, adun ti naipagballigi ti masa a mannalon iti pannakilaban iti nadumaduma a porma ti panaggundaway ken panangidadanes babaen iti nadumaduma a wagas ti nagkaykaysa a panagtignay. Dagitoy a balligi ket agtultuloy a laklak-amen dagiti mannalon ken ti pamilya da iti kaaw-awayan. Iti bangir ti panangikagumaan ti agtuturay a dasig a sublien dagitoy a balligi, nairut a pangig-iggeman da daytoy ken natured nga ilaban ken itultuloy da.

Agmauyong dagiti paspasurot a tao ti NTF-ELCAC, AFP-PNP, ken dagiti napeklan a kontra-komunista iti sibilyan a burukrasya a mamati a babaen iti pasista a kinaranggag kadagiti mannalon ket tallikudan dan ti armado a panakidangadang. Saan da pay ketdi a maibaga kadagiti panaglaslastog da a nagballigi dagiti peke a reporma iti daga ti reaksyuanryo nga estado kas iti Land Reform ni Marcos, CARP, CARPER ken dadduma pay iti panangrisut ti problema iti daga. Nakaro a kinatanga ti arbitraryo a panangimandar a tallikudan dagiti mannalon ti laban da para iti daga. Kaipapanan

na a saan a nalaka laeng nga umannugot dagiti mannalon ken agtultuloy nga agkurno kadagiti agtuturay a dasig ken tungpal-biag da nga ibturan ti panangidadanes ken panaggundaway. Agkamkamali unay dagiti kontra-rebolusyonaryo iti pammati da a ti arapaap dagiti mannalon a bukod a daga ken panangiyabante ti pagimbagan da ket maparmek dagiti pammutbuteng, paulit-ulit a panagpasurender, panagbomba, panagtiliw, panangibalud ken uray dagiti pampapatay.

Ti nawaya a panagsukay ti adu a mannalon itatta nga idi ket iparparit wenno ipapaidam dagiti konsesyon ti *logging*, nababaknang a pamilya ken uray ti reaksyunaryo a gubyrno mismo iti nadumaduma a paset ti rehiyon ket bunga ti pannakilaok da iti biagken-patay a rebolusyonaryo a pannakidangadang. Nawaya kadi nga agtalon dagiti Tingguian iti Abra no saan da a linabanan ti Cellophil? Kasano nga agtultuloy nga agbiag dagiti mannalon ti Mountain Province ken Kalinga nga adda iti igid ti karayan Chico no saan da a linabanan ti panangitakder ti dam a manglemmes kadagiti komunidad ken taltalon da? Inggana itatta, agtultuloy a suksukayen dagiti Ibaloi iti Benguet ti nabawi da a daga nga inagaw dagiti Marcos a pinagbalin da a Marcos Park. Ngumato kadi ti presyo ti tabako iti Ilocos no saan nga ilablaban dagiti mannalon daytoy? Dagitoy laeng ti sumagmamano kadagiti kinapudno a pangig-iggeman dagiti masa a mannalon ken nailian a minorya a saan a mabalin a killoen ti aniaman a kinaulbod. Daytoy a demokratiko a panaglaban ti rebolusyonaryo a tignayan ti mannalon ket nainkalinteg, saan nga aktibidad dagiti maawagan a terorista.

Natured ken managparnuay nga itultuloy ti nagkaykaysa a panagtignay para iti daga, karbengan ken pagimbagan

Kas iti nairugin kadagiti napalabas a dekada, agtultuloy nga iyab-abante tayo iti kaaw-awayan ti minimum a programa ti rebolusyonaryo a reporma iti daga. Daytoy ket babaen iti panangipababa ti abang ti daga, panagsalaknib kadagiti aneutral a daga, panangpunas ti usura ken panangipababa ti interes ti utang, panangingato ti presyo dagiti

produkto, panangpadakkel ti produksyon kadagiti talon ken panangpadur-as kadagiti nasyon a pamastrekan. Daytoy ti addang-addang a mangrisut kadagiti sangsangoen a problema dagiti kas kenni Ninoy, Flerida, dagiti Isnag ti Apayao ken dadduma pay nga umili a maapektaran ti maitakder a dam, dagiti gardinero iti Benguet, Mtn. Province ken Ifugao, dagiti mannalon iti Ilocos ken ti intero nga ICR.

Gammatan ti panawen ti eleksyon tapno napardas nga agpalawa ken aduan nga agorganisa, buk-len ti naan-anay a pigsa ken agkaykaysa nga iyabante dagiti laban iti nadumaduma a tukad ken saklaw. Usaren ti amin a wagas nga ipalubos ti kasasaad kas iti ligal, naparang, meta-ligal, iligal ken armado. Ikagumaan a gun-oden dagiti bassit ken dadakkel a balligi a pagadawan kadagiti adal para iti panangipangato pay ti tukad dagiti sumaruno a panagtignay. Labanan ken rimbawan ti pammutbuteng ken *red tagging* dagiti pasista a tropa ti AFP ken PNP ken sititibker a takderan ti nainkalintegang a pannakidangadang para iti pagimbagan, panangirupir kadagiti karbengan ken wayawaya kas Pilipino. Saan a terorista ti panangirupir ken panagsingir ti hustisya.

Dagiti kiddaw tayo para iti minimum a programa ti reporma iti daga ket nairut nga isilpo iti panaglaban iti pasismo ti terorista a rehimen a Duterte ken panaglaban kadagiti dua nga amo na nga imperyalista nga US ken China. Situtered a suppiaten ti kurakot, traidor ken terorista nga agturturay a bunggoy. Gundaway met daytoy tapno iyabante ti panagsingir iti nadumaduma nga ayuda nga ipanpanakkel ti reaksyunaryo a rehimen babaen iti agtitipon a puersa dagiti mannalon, nakurapay iti syudad, kabataan, propesyunal, relihiyoso, akademya ken dadduma pay nga umili kadagiti sentro ti ili ken kadagiti syudad ti rehiyon.

Itultuloy tayo ti agsanggir iti bileg ti intay panagkaykaysa ken determinasyon nga iyabante ti rebolusyonaryo a panangbalbaliw ti gimong.

Kasta met a makikaykaysa iti amin a puersa ti oposisyon a lumablaba tapno paayen ti panagsubli ti dinastiya a Marcos iti Malacañang ken panagtalinaed ti naka-gurgura unay a dinastiya a Duterte iti turay. Ited ti talek ken butos kadagiti kandidato a makikaykaysa wenno sumpusuporta kadagiti mairusrussuat a laban. Ibutaktak, ilaksid ken saan a butosan dagiti kandidato a kontra-umili, managsaur ken gumatgatang ti botos.

Posibilidad ti panaglukat manen ti tungtongan iti kappia

Dagitoy a solusyon a mangrisut iti ramut ti gyera sibil iti pagilian tayo ket indatag ti NDFP Negotiating Panel iti rehimen nga US-Duterte babaen iti maysa a borador ti CASER idi nailukat ti ababa a panawen ti tungtongan iti kappia. Ngem saan nga inakseptar ti traidor, tirano ken agmauyong a presidente daytoy. Imbes, awan kapada na iti kinarungsot ti nadara a kontra-rebolusyon ti imbulos ti rehimen kontra iti umili.

Sino man ti mangabak a presidente iti eleksyon itatta a tawen a mangilukat ti tungtongan iti kappia, parehas latta a solusyon ti idatag ti NDFP.

Kanayon a saan tayo nga agnamnama a silulukat nga ited ti agturturay a dasig iti negosasyon ti ilablaba tayo a rebolusyonaryo a solusyon iti ramut ti kinarigat. Isu nga itultuloy tayo nga agsanggir iti bileg ti panagkaykaysa ken determinasyon tayo nga iyabante ti rebolusyonaryo a panagbalbaliw ti gimong. Iti panangidaulo ti Partido Komunista, aniaman ti rigat a sagrapen, sititibker nga iyabante tayo ti nailian demokratiko a rebolusyon inggana ti balligi ken agpursige inggana iti panangitakder ti sosyalista a sistema. ✎

Iti Ilocos – agtultuloy dagiti tignay ken laban ti masa iti tengnga ti pandemya ken kontra-umili a ranggas militar

Dagiti nalatak a ladawan ti kasasaad dagiti mannalon iti napalabas a tawen

Irik: Bimmaba ti presyo ti irik manipud naipasa ken naipatungpal ti Rice Liberalization Law (RLL). Nagsuwek ti presyo iti ₱12-16 ti tunggal kilo ti irik manipud iti ₱22 a presyo a dinanon na sakbay a maipatungpal ti nasao a linteg,

Tabako: Maysa a balligi iti laban dagiti mannalon ti tabako ti pannakaingato ti *floor price* ti tabako iti naaramid a *tripartite conference* (dayalogo iti baet dagiti kumpanya ti tabako, National Tobacco Administration-NTA ken mannalon). ₱3 tunggal kilo ti Virginia ken ₱4 met iti native a tabako nga epektibo agingga na no 2023. Numampay kasta, iti aktwal a panagatang ti tabako ket bimmaba ti presyo iti agingga nasurok ₱20 tunggal kilo no ikumpara iti presyo a panagatang dagiti kumpanya idi naglabas a tawen. Ti Virginia ket dimmanon iti ₱100 tunggal kilo idi napalabas ngem nagsuwek daytoy iti ₱80 tunggal kilo ken ti native met ket nagsuwek iti ₱82-₱99 tunggal kilo manipud iti presyo a ₱120 tunggal kilo. Adu ti nalugi a mannalon ken saan da a nakapagbayad kadagiti utang da.

Mais: nakababbaba ti presyo a pinagatang dagiti komersyante ti mais iti balor a ₱9-11 tunggal kilo ti saan a namagaan a mais ken ₱12-

₱14 met iti namagaan manipud iti presyo nga ₱18 tunggal kilo. Nalugi dagiti mannalon a nagmula ti mais ken nailumlom da iti utang.

Dadduma pay a natnateng: Nakaro met laeng ti panagsuwek ti presyo dagiti natnateng. Lasuna – manipud ₱80-100 tunggal kilo ket bimmaba a nagturong iti ₱18-₱25 tunggal kilo. Sili (sairo) – manipud ₱700-₱1,000 tunggal kilo ket nagbalin a ₱20-30 ti presyo iti tunggal kilo. Ti sili a taban – manipud ₱300 ket nagbalin a ₱5 tunggal kilo.

Napasamak ti pannakalugi dagiti mannalon iti tengnga ti idadalapus ti pandemya a Covid-19, kinaawan serbi ken panagbaybay-a ti gubyerno ken pannakaipasa dagiti linteg nga ad-adda a nangilumlom kadagiti mannalon iti rigat ken pabor kadagiti kapitalista ken gangannaet, kas ti Rice Liberalization Law (RLL). Pannakikumplot ti gubyerno iti ismagling dagiti produkto a nateng a nangipababa iti presyo dagiti nateng a produkto dagiti mannalon. Malaksid iti nalatak a pannakikumplot, nalawag a ladawan ti kinaawan serbi ti rehimen a Duterte ti kinakurang ti tulong a naawat dagiti mannalon.

Malaksid kadagiti nasao a linteg, napasamak met dagiti didigra a gapu iti tikag, bagyo ken awan iti panawen a panagtudo iti kalgaw a nangdadael kadagiti tabako dagiti mannalon. Iti laksid dagitoy a pasamak, agkururang ti tulong nga inted ti gubyerno nasyunal kadagiti naapektaran a mannalon. No adda man ket pammagusto wenno pabuya laeng ken saan nga amin a naapektaran ket naikkan.

Iti manamnama a panagregta ti agrikultural a produksyon itatta a tawen, agkarkarantar a sumubbot dagiti kumpanya ti abono ken

pestisidyo no sadino ket narigaten a magtengan dagiti mannalon ti presyo dagitoy. Nasurok a doble ti presyo dagitoy isu a nasurok a doble met ti agbalin a gastos dagiti mannalon iti panagmula kadagiti produkto da. Kas pagarigan, ti maysa a sako nga abono a Urea (50 kls.) a sigud a ₱1,100 ket nagbalin a ₱2,500 ken manipud iti ₱650 a presyo ti maysa a sako nga ammonium sulfate ket nagbalin a ₱1,200. Malaksid iti ngimmato a presyo ti abono, timmayok met ti presyo dagiti petrolyo a karkaro a nangpadakkel ti gasto dagiti mannalon, kas iti panangsibug/pad anum kadagiti mula da. Nanayonan ti nasurok ₱20,000 ti gastos dagiti mannalon ti tabako iti tunggal ektarya gapu iti panagngato ti presyo ti abono ken gasolina.

Saan a tulong ngem ketdi ranggas ken pananglipit ti linak-am dagiti mannalon ti Ilocos. Kagiddan ti adu a rigat a sinagrap dagiti mannalon iti panagbiag, dimmalapus met ti ranggas ken pananglipit dagiti pasista a tropa ti Philippine National Police (PNP) ken Armed Forces of the Philippines (AFP). Rinibribo a mannalon ti pinilit da a sumuko kas New People's Army (NPA) ken "supporter" ti NPA, panagredtag kadagiti indibidwal ken organisasyon dagiti mannalon, pamutbuteng, panagharas, intimidasyon ken panagkampo iti tengnga ti kabalbalayan. Uray dagiti addang a panagtinnulong kas ti panangted ti ayuda kadagiti biktima ti kalamidad ket hinaras ken in-redtag da.

Abang iti daga: nakaro a nalugi dagiti mannalon iti kinababa ti presyo dagiti produkto da, nangato a presyo dagiti agrikultural a suplay, kalamidad ken pandemya, nayon pay a bakbaklayen da ti nangato nga abang ti daga. Kaadduan a mannalon ti awanan bukod a daga a dumanon ti 47% ti kabuklan a mannalon ti Ilocos. Malaksid iti kiddaw da a maibaba ti abang ti daga, nangnangruna a kalikagum da ti maaddaan ti bukod a daga.

Itultuloy ken paregtaen pay dagiti panagtignay ken laban para iti pagimbagan dagiti mannalon

Agtultuloy nga ilaban ti nangatngato a presyo

dagiti produkto ti mannalon a kas iti irik, tabako, mais ken dadduma a natnateng. Iti tabako, saan nga agpakaanay iti nagun-od iti *tripartite conference* ngem ketdi kiddawen ken irupir kadagiti *trading center* ti nangatngato a presyo tapno adda makaanay a pangbiag ti pamilya kalpasan a maikissay ti bayad ti utang ken abang ti daga.

Ilaban a maibasura dagiti linteg a kontra mannalon a kas ti RLL ken Oil Deregulation Law. Itatta a panawen ti eleksyon, daytoy ti rumbeng nga awit dagiti kandidato iti Senado ken kongreso. No sino ti mangitandudo kadagitoy ket isuda ti ibutos tayo. Mabalina a mangbukel ti katulagan kadagiti suportaran a kandidato.

Irupir a pagserbiyen ti pondo a maal-ala manipud iti *excise tax* ti tabako babaen ti RA 7171 ken RA 8240 tapno agbalin a tulong kadagiti mannalon a nalugi iti daytoy naglabas. Tulong tapno makabangon dagiti mannalon a nailumlom iti nakaro a rigat gapu iti pandemya, pannakabarat dagiti produkto da, nangato a presyo dagiti agrikultural a suplay ken pannakailumlom iti utang.

Ilaban ti pannakaitantan ti panagbayad kadagiti utang ken pannakaikkat dagiti innayon nga interes dagiti *trading center* ken indibidwal nga agpapautang. Kiddawen a kas iti napalabas ti panangipasa dagiti *provincial board* ti ordinansa para iti daytoy. Kas ti saan a panagbayad ti utang iti uneg ti tallo wenno agingga na ti lima a tawen tapno makabangon dagiti mannalon.

Saan a rumbeng nga agulimek ken agbuteng kadagiti pamutbuteng, panagharas ken intimidasyon dagiti militar ken pulis. Papanawen dagiti puersa da a nagkampo kadagiti baryo ken ilaban ti hustisya kadagiti ranggas ken abuso da. Kiddawen kadagiti lokal a guberno a suportaran dagiti masakupan da kontra iti panagranggas ti militar ken *red-tagging*. Kadagiti kandidato a suportaran tayo, maysa daytoy a rumbeng nga itandudo da. Rumbeng a nakarimbaw ti sibilyan a turay ngem iti panagariari dagiti militar.

Kiddawen ken ilaban ti pannakaitantan ti panagbayad ti abang iti daga agingga a saan a makalung-aw dagiti mannalon. 🇵🇭

Nadagsen a pyudal ken malapyudal a panaggundaway a bakbaklayen dagiti mannalon ti pagay iti Cordillera

Dagiti mannalon nga agparpartuat ti taraon para iti gimong ti nganngani awanan makan gapu iti agtutuon a padagsen a mangparparigat kadakuada. Maibilang iti agarup nasurok 60 milyon a mannalon iti intero a pagilian, agsagsagaba ti sumurok-kumurang 400,000 a mannalon iti Cordillera iti agrurutap a pyudal ken malapyudal a panaggundaway. Nagbassitan dagiti parsela ti daga a taltalonen da ken nalawlaw ti awan irigasyon na. Bakbaklayen da ti epekto ti liberalisasyon iti importasyon ti bagas ken ismagling ti nateng, dagiti agrurutap a buwis ken panaggato ti presyo ti langis, abono ken pestisidyo ken kangrunaan a magatgatang. Palalo a maluglugi dagiti mannalon gapu iti ngumatngato a gastos iti produksyon.

Dagiti mananggudaway a relasyon iti pannakitalon

Kitaen tayo ti kasasaad ni Ninoy, maysa a mannalon iti nasulinek a lugar ti Cordillera. Tapno masungbatan ti taraon, edukasyon, salun-at, komunikasyon ken kuryente a kasapulan ti pamilya, nagaget ni Ninoy iti panagtrabaho. Nakagatang ti bassit a daga a minulaan na ti saba manipud iti bukod nga urnong na a kuarta. Agum-uma pay para iti nayon a konsumo ti pamilya na. Uray nakagatang ti bukod na a daga ket nakitalon pay iti kagudua ektarya a daga ti maysa a nabaknang iti lugar da. Naminsan a pinadas na a nagmula

ti *yellow corn* ngem saan nan nga inulit gapu ta adayo a dakdakkal ti nagastos ngem iti aktwal a napastrek na.

Saan nga agtangdan ti nayon a pigsa't tegged gapu ta nabiaq pay iti lugar da ti sinnukat ti pigsa't tegged a maawagan nga alluyon. Walo da nga agkakaaruba nga agsisinnukat ti pigsa't tegged iti panangisagana ti daga, panagmula ken panagapit. Agrabtrabaho met dagiti annak na nga estudyante tapno maaddaan ti nayon a gastosen iti panagbasa da.

Iti tulagan da iti pannakitalon nga inkatlo, 1/3 ti apit ti maited iti akinbagi ti daga kas abang iti daga ken awan ti paset ti akindaga iti gastos. Bakbaklayen ni Ninoy ti amin a gastos iti panagtalon. Isunga iti kabuklan a 58 sako ti irik nga apit na idi Nobyembre 2020, naikissay ti gastos iti panagpa-thresher ken tangdan ti nagbungag ti irik, a dumanon iti innem ket kagudua a sako. Iti 51 sako a nabati, 17 sako ti bingay ti akindaga.

Tallopulo ket uppat a (34) sako nga irik ti nabati kenkuana a nailako na iti ₱27,200, iti presyo a ₱16 tunggal kilo. Gapu ta isuna ti nangkargo iti amin a gastos nga agdagup ti ₱13,384, ti neto a pastrek na ket ₱13,816.00. Kadakkelan iti gastos na ket iti bin-i, abono ken pestisidyo a dimmanon iti ₱9,290.

Kastoy a relasyon ti nalatak kadagiti kaaw-awayan ti Cordillera. Iti Abra, iti relasyon a "sugpon" ket kagudua ti maited iti akindaga kas abang, kas iti kaso ni Danding nga 11 sako ti imbayad na nga abang iti daga manipud

iti 22 sako nga apit na. Iti Kalinga, agraraira met ti “ingudua” (50:50), “tersya,” “porsyentoan” ken “muerto” (fixed rent). Iti Apayao met, agraraira dagiti relasyon a 60:40, 50:50 ngem parehas a bakbaklayen ti makitalalon ti amin a gastos iti produksyon. Aniaman ti sistema ti bingayan, nakaro a magungundayan dagiti mannalon gapu ta awan ti partisipasyon ti akindaga iti produksyon ken nagbassitan ti neto a pastrek a maala ti mannalon kalpasan a maikissay dagiti gastos iti produksyon. Iti probisyon ti DAR Administrative Order #5 a nairuar idi 1993, 25% laeng ti rumbeng a singir nga abang iti daga kalpasan a maikissay ti amin a gastos.

Butbut a balsa gapu iti nangato a presyo ti agrikultural suplay (abono ken pestisidyo) ken interes iti pautang

Nakaro ti panagusura dagiti komersyante-usurero ken dagiti *lending institutions* kadagiti mannalon ti pagay. No saan nga irik ket kuarta ti pagbayad iti maituon nga interes. Iti Tabuk City, Kalinga, dagiti sistema a “pairikan”, “painteresan” ken “saldasaka” dagiti porma ti usura dagiti komersyante-usurero. Kakaroan ti sistema a “saldasaka” no sadino ket isalda ti mannalon ti daga na iti usurero kasukat ti kuarta ken agbayad pay ti abang iti daga. Iti Tubo, Abra, dimmanon iti 3 sako nga irik ti bayad ti tunggal sako ti abono nga agbalar ti ₱1,200 a nagbalin a ₱2,400 iti presyo a ₱800 tunggal sako ti irik wenno 100% nga interes. Iti Quirino, Ilocos Sur, dua a sako ti irik ti interes ti tunggal sako ti abono a naipautang wenno adda nayon nga interes a ₱1,600.00 ti ₱1,200 a gatad ti maysa sako nga abono.

Iti panagatang ni Ninoy kadagiti komersyal nga agrikultural a suplay a kas iti bin-i, abono ken pestisidyo, ₱9,290 ti nagastos na manipud iti kabuklan a gastos na a ₱13,384 wenno 69% ti kabuklan a gastos. Bayat nga agtultuloy

a ngumatngato ti presyo ti bin-i, abono ken pestisidyo, dumakdakkal met ti gastos na iti produksyon. Ngimmato idi Disyembre 2021 ti presyo ti gatgatangen na a bin-i a Bigante manipud iti dati a ₱1,200 agturong iti ₱2,000. Idi Feb. 14-18, adda iti ₱2,529 ti presyo ti tunggal 50kg a sako ti urea. Ti abono a complete ket aggatad ti ₱1,943 tunggal sako, bayat a ti ammosul ket ₱1,488. Ngimmato ti gastos iti produksyon ngem nailako na laeng iti ₱15 tunggal kilo ti naapit a pagay. (Chart 1)

Iti panagngato ti presyo dagiti agrikultural a suplay, ad-adda pay a malugi ken mailumlom dagiti mannalon iti utang. Inaklon mismo ti Department of Agriculture idi Enero 2022 a dimmanonen iti 141% ti panagngato ti presyo ti abono manipud 2021 isunga napanen iti ₱19 ti gastos iti produksyon ti tunggal kilo ti irik manipud iti dati a ₱14-15. (Chart 2)

Nayon a padagsen nga abang iti ramit

Mangpakpakaro iti panagrigrigat a sagsagabaen dagiti mannalon ti nangato a singir ti abang kadagiti ramit. Iti *thresher*, tilyar ken kiskisan nga agus-usar ti produkto a petrolyo, ngumatngato ti singir no ngumatngato dagitoy. Malaksid pay iti nangato a singir iti panagusar ti kuliglig a dumanon iti ₱1,200-₱1,800 tunggal aldaw, kargo pay ti agpakuliglig ti krudo ken ti taraon ti operator. Kadagiti barangay nga agus-usaren ti *harvester*

Chart 1: Panagngato ti gastos iti produksyon ti pagay gapu iti panagngato ti presyo ti agrikultural a suplay

Ginatang nga agrikultural a suplay		2021	2022
2 bags	Bigante (bin-i)	₱2,400.00	₱4,000.00
2 sako	Urea	₱2,400.00	₱5,058.00
2 sako	Complete	₱2,100.00	₱3,886.00
1 sako	Ammonium Sulfate	₱ 500.00	₱1,488.00
1 bote	Cymbus*	₱100.00	₱100.00
8 pakete	Varuscide*	₱960.00	₱960.00
8 packs	Lannate*	₱480.00	₱480.00
1 litre	Green Bee*	₱350.00	₱350.00
Kabuklan a Gastos iti agrikultural a suplay		₱9,290.00	₱16,322.00
Porsyento a ngimmatuan ti Gastos:			75%

*Saan pay a naibilang iti kuwenta ti panagngato ti presyo dagiti nasao a pang-spray a herbisidyo, pestisidyo ken foliar fertilizer

Chart 2: Pannakalugi gapu iti nangato a presyo ti agrikultural a suplay ken bagsak a presyo ti irik

Tawen	2021	2022
Presyo ti Irik	₱16.00	₱15.00
Gastos:		
Agrikultural a suplay	₱9,290.00	₱16,322.00
Sako	₱1,250.00	₱1,250.00
Taraon iti alluyon ken kanen ti operator ti thresher	₱2,844.00	₱2,844.00
Kabuklan a Gastos:	₱13,384.00	₱20,416.00
Kabuklan a balor ti apit (34 sako nga irik):	₱27,200.00	₱25,500.00
Neto a Pastrek:	₱13,816.00	₱5,084.00
Porsyento ti Panagbassit ti Pastrek:		63%

combine (reaper iti nalatak a panangawag), maysa a sako iti tunggal walo a sako nga irik ti abang. Kadagiti agus-usar met ti *water pump* kas iti Bangued, Abra, ₱150 iti tunggal tallo nga oras ti abang ti *water pump* a mausar para iti panangpadanum ti talon. Adda met iti baet ti ₱45-75 ti singir iti tunggal lata ti bagas kadagiti pribado a kiskisan, wenno kabatog ti maysa a supa tunggal salup. Kadagiti babassit a kiskisan kadagiti nasulinek a lugar, agawit pay dagiti agpakiskis ti bukod da a krudo. Iti panagrenta ti nuang, adda iti baet ti ₱200 (₱500 no adda kadua na nga agrabaho) ti kaaduan a singir iti adu a paset ti Cordillera.

Pinakaro laeng ti Rice Liberalization Law ti panagrigrigat dagiti mannalon

Manipud idi naipatungpal ti Rice Liberalization Law idi 2019, dimmanonen iti nasurok ₱84.8 bilyon ti napukaw a pastrek dagiti mannalon iti intero a pagilian iti umuna pay laeng a tawen ti implementasyon na. Iti ili da Ninoy, sakbay a maipatungpal ti RLL ket ₱17.50 ti tunggal kilo ti irik a namaga, bayat a ti klasipikasyon a *fresh* wenno saan a namaga ket adda iti ₱12.50-₱13.50 ti tunggal kilo idi 2016. Ngem idi 2020 a kakaruan ti *lockdown* gapu iti Covid-19, nagsuek pay daytoy iti inggana ₱10.50 tunggal kilo. Iti umuna a paset ti 2021, nagbalin a ₱16 tunggal kilo ken bimmaba pay iti ₱15 idi Disyembre 2021. Isunga nagsuek iti ₱5,084 wenno kabatog ti 63% ti bimmassitan ti pastrek na gapu iti nangato a

gastos iti produksyon ken nababa a presyo ti produkto na. Iti Tabuk City a maawagan a ‘rice granary of the Cordillera,’ palalo a maluglugi dagiti mannalon gapu iti kaadayo ti baet ti nangato a gastos iti produksyon ken nababa a pastrek gapu iti bagsak a presyo ti irik, a dimmanon laeng iti ₱12 tunggal kilo no namaga. Adda iti baet ti ₱14-₱15 ti presyo ti tunggal kilo ti irik iti adu a lugar ti Cordillera.

Iti bangir ti kari ti RLL a bumaba ti presyo ti bagas, agtultuloy latta a ngumatngato gapu iti manipulasyon dagiti dadakkel a kartel ti bagas iti presyo. Iti maudi a rekord ti Department of Agriculture idi Pebrero 2022, adda iti ₱44-50 latta ti presyo ti tunggal kilo ti komersyal ken *imported* a bagas iti NCR. Iti Tabuk City ket ₱970 ti tunggal 25kg a sako ti bagas wenno kabatog ti ₱38 tunggal kilo.

Ti maipampannakkel a ₱10 bilyon a Rice Competitiveness Enhancement Fund tunggal tawen a rumbeng koma a maited kadagiti mannalon babaen kadagiti ayuda ken dagiti ramit iti panagtalon ket sumagmamano laeng ti nakaawat. Ti dadduma, ti naawat da ket saan a kuarta no di ket abono ken GMO a bin-i. Iti dadduma a kapadasan, dagiti saan a tumubo a bin-i ti naiwaras. Ti ₱5,000 a maipanpanakkel nga ayuda kadagiti mannalon ti pagay ket saan met a dumandanon kadagiti mannalon iti nasulinek a lugar ket marigatan da nga ipaloap gapu iti nagastos ken narikut a proseso ti panagala ditoy.

Panagranggas ken panangallilaw kadagiti mannalon

Us-usaren ti NTF-ELCAC ti rekurso ti DA, agraman ti dadduma pay nga ahensya ti gubyrer-no para iti kontra-insurhensiya iti uneg ti istratohiya a ‘whole-of-nation approach’ ti rehimen. Us-usaren met dagiti pulitiko ti ayuda para kadagiti mannalon kasukat ti botos ti umili. Imbes nga agipatungpal kadagiti kongkreto a solusyon iti problema iti kinaawan ti daga, nangato nga

abang iti daga, nangato nga abang iti ramit a pagtalon, bag-sak a presyo ti produkto, nangato a presyo dagiti agrikultural a suplay ken nangato nga interes ti utang, dagiti 'showcase' a proyekto laeng ti maited kadagiti baryo tapno allilawen a saan da a makipaset ken sumuporta iti nailian-demokratiko a rebolusyon nga iyab-abante ti Bagong Hukbong Bayan iti panangidaulo ti Partido Komunista ti Pilipinas. Kas iti panangitapal ti *band-aid* iti agan-anu a sugat, kalkaluban ti estado ti responsibilidad na kadagiti nauuneg a ramut ti panagrigrigat ti masa a mannalon. Ipabpabasol ti reaksyunaryo nga estado iti rebolusyonaryo a tignayan dagiti basol na iti umili. Us-usaren na ti pondo dagiti ahensya ti gubyrno tapno lingdan ti kinaranggag na iti umili a magungundawayan ken maidadanes. Kayat na nga ipaakseptar iti masa a mannalon nga anusan da ti kinarigat, panaggundaway, panangallilaw ken kinaranggag ti estado. Aw-awagan da a terorismo ken panaglabsing iti linteg no agtignay ken tumakder da para iti karbengan ken pagimbagan da.

Nainkalinteg a panawagan dagiti mannalon

Ti kangrunaan iti amin, ti panangwayawaya iti masa a mannalon manipud iti pyudal ken mala-pyudal a panaggundaway dagiti dadakkel a burgesya kumprador, apo't daga ken komersyante-usurero babaen iti nailian-demokratiko a rebolusyon ti kakaisuna a solusyon iti panagrigrigat ken pannakagundaway a bakbaklayan ti masa a mannalon. Nainkalinteg laeng nga agbaringkuas dagiti mannalon nga agtultuloy a bekbekken ken inut-inut a patpatayen dagiti linteg ken

patakaran a mangikalinteg it panaggundaway kadakuada.

Iti kabiitan, rumbeng laeng nga ilaban ken sungbatan dagiti nainkalinteg a kiddaw dagiti mannalon. Rumbeng laeng nga agregget iti panangiyabante ken panangipagballigi kadagiti kampanya a masa segun

iti rebolusyonaryo a tarabay iti reporma iti daga. Ilaban ti panangipababa ti abang iti daga, panangipababa ti interes

ti pautang ken presyo dagiti agrikultural a suplay. Rumbeng laeng nga ibaba ti abang kadagiti ramit iti produksyon. Ilaban ti panangingato ti presyo ti produkto dagiti mannalon. Irupir ti naananay a serbisyo nga agrikultural kas iti panagaramid kadagiti baro nga irigasyon ken panangisimpa kadagiti nadadael, *post-harvest facilities* ken dagiti makinarya iti pagtalon. Ilaban ti panangingato ti tangdan dagiti mangmanged talon. Padur-asen ti produksyon ken nayon a pamastrekan dagiti mannalon. Padur-asen ti porma dagiti tinulong (alluyon, ub-ubbo, kumpang ken dadduma pay) kas kooperatiba a mangbukel, mangpalawa ken mangpatibker iti rebolusyonaryo a gubyrno dagiti mannalon.

Labanan ti importasyon ti bagas ken ismagling ti nateng a mangpatpatay kadagiti mannalon. Ibutaktak, kondenaren ken ipanawagan ti panangibasura ti Rice Liberalization Law. Singiren kadagiti maseknan nga ahensya dagiti rumbeng nga ayuda ken subsidy para kadagiti mannalon, kas iti ₱15,000 *production subsidy* ken ₱10,000 nga ayuda. Dagitoy ti sumagmamano kadagiti panawagan ken kampanya a rumbeng nga isango ti masa a mannalon itatta a panawen ti eleksyon. ✎

Nakaro a pananggundaway kadagiti mannalon ti mais iti Cordillera

Simmaknapen ti panagmula ti mais (yellow corn) iti Cordillera. Kaaduan kadagiti agmulmula ti *yellow corn* ket masarakan kadagiti probinsya ti Ifugao, Kalinga, Apayao ken Mountain Province. Iti probinsya pay laeng ti Apayao, dimmanonen iti 32,000 ektarya ti mamulmulaan ti *yellow corn* ken iti Paracelis, Mountain Province ket 53,450 ektarya. Idi 2021, 78.8% ti kabuklan a produksyon ti mais iti Cordillera ket yellow corn, bayat a 21.2% ti puraw a mais.

Maisupadi iti kari a dakkel a pastrek, dakkel ti gastos ken lugi dagiti mannalon iti panagmula ti *yellow corn*. Iti maysa a pannakinadal kenni Florida, maysa a babai a mannalon, inlanad na ti pannakailumlom da iti utang ken pannakalugi gapu iti panagmula ti yellow corn.

Nangato a gastos iti produksyon

Iti kaso ni Florida, gimmastos isuna ti ₱39,775 ken ti naglakoan na ket ₱38,000. Lugi ken saan na a nabayadan ti amin nga inutang na. (Chart 1)

Iti bin-i, abono ken pestisidyo pay laeng agraman ti interes gapu ta inutang na dagitoy, dimmanonen iti ₱28,650 ti gastos ni Florida wenno kabatog ti 72% ti kabuklan a gastos na a ₱39,775.00. Ti maysa a bag ti bin-i a Pioneer ket aggatad ti ₱5,000, isunga ti dua a bag a nausar da iti maysa nga ektarya ket dimmanon iti ₱10,000 ti presyo. ₱9,900 met ti gatad ti siyam a bag ti abono nga inusar da, iti presyo a ₱1,100 tunggal bag. Bayat a naggastos da ti ₱2,700 para iti tallo a galon a P-max a herbisidyo nga inusar da, nga aggatad ti ₱900 tunggal galon.

Numampay adda ti tinnulong iti lugar da kas iti alluyon, nagbalinen a kadawyan iti lugar da ti panagabang ti pigsa't tegged

iti panawen ti panagmula, panagani inggana iti panagbunag ti mais, isu a dumanon iti ₱5,750 ti nagastos na iti tangdan.

Iti pananggato ti presyo ti agrikultural a suplay a maus-usar iti panagmula ti mais, agdoble met laeng ti gastos na iti maysa ektarya a mamulaan ti mais. Ti urea a kangrunaan nga abono a maus-usar ket nagdoble ti presyo ken kasta met ti pagpatay ti ruot (hebisidyo). Isunga karkaro a mailumlom isuna iti utang.

Pananggundaway kadagiti mannalon babaen iti abang iti daga ken interes ti pautang

Adu a sistema ti panagpaabang ti daga ti nasaknap kadagiti kamaisan iti Cordillera. Iti panagpaabang ti daga, no saan a mais ket kuarta ti ibaybayad dagiti mannalon kas abang iti akindaga. Iti maysa a panagadal nga inyaramid dagiti mannalon iti Kalinga, sumagmamano kadagiti nasaknap a sistema iti panagabang ti daga a mamulaan ti mais ket ti bingayan a tersya (1/3), inka-innem (1/6), 50-50 ken kontrata. Adda met dagiti tulagan a direkta a kuarta ti maibayad tunggal panagaapit. Iti Pinukupuk ken Rizal iti Kalinga, ₱10,000 ti abang iti maysa ektarya a daga tunggal panagaapit. Kastoy met laeng ti kaso iti Paracelis, Mtn. Province no sadino a ₱5,000-6,000 tunggal

Chart 1: Gastos iti produksyon

	Gatad	Porsyento ti kabuklan a gastos
Bin-i, abono, pestisidyo	₱22,600.00	72%
Interes ti inutang	₱6,050.00	
Taraon/painom	₱535.00	1%
Tangdan iti panagmula ken panagaapit	₱5,759.00	14%
Abang iti thresher + krudo	₱2,590.00	7%
Transportasyon	₱2,250.00	6%
Kabuklan a gastos:	₱39,775.00	100%

Chart 2: Interes a binayadan ni Flerida

		2021	2022
2 bags*	Bin-i	₱2,000.00	₱2,000.00
9 bags	Abono	₱3,564.00	₱8,125.00
3 galon	Herbisidyo	₱486.00	₱693.00
Kabuklan a gatad ti interes		₱6,050.00	₱10,818.00

*Saan pay naibilang iti kuwenta ti pananggato ti presyo ti bin-i

ektarya ti abang iti daga. Ti nakaro pay, uray no nabayagen nga agkomkoman ti makitalalon iti daga ket pappapanawen latta ti akindaga isuda, kas iti retirado a koronel a ni Henry Acmor iti Paracelis a nangagum ti agarup 200 ektarya a daga iti nagbeddeng ti daya a Mountain Province ken Ifugao.

Awan ti nakaidumaan dagiti komersyante-usurero kadagiti alimatek a mangsepsep iti bunga ti nagbannogan dagiti mannalon iti panagakup ti ganansya manipud iti nangato a presyo ti ilaklako da nga agrikultural a suplay ken nangato nga interes iti panagpautang ti abono, pestisidyo ken herbisidyo ken kuarta, ken panangidiktang ti presyo ti panaggatang iti produkto a mais. Iti Tabuk City, Kalinga, 10% tunggal bulan ti singsingiren dagiti komersyante-usurero nga interes iti ipautang da a kuarta ken/wenno agrikultural a suplay, wenno 40% tunggal panagapit. Iti Paracelis, Mtn. Province, 30% ti singsingiren da nga interes iti pautang nga abono-pestisidyo-herbisidyo ken kuarta. Iti adu a baryo ti Conner, Apayao, dumanon iti inggana 100% ti singsingiren da nga interes iti pautang nga abono-pestisidyo. Masansan a mausar ti titulo ti daga ken nuang kas kolateral.

Iti kaso ni Flerida, dimmanon iti ₱6,050 ti interes a binayadan na iti komersyante-usurero gapu ta nagduduma ti tantos ti interes a naituon iti tunggal item ti agrikultural a suplay nga inutang na. Iti bin-i ket 20% ti interes, nga aggatad ti ₱2,000, iti abono ket 36% wenno kabatog ti ₱3,564 ken iti pestisidyo ket 18% wenno kabatog

ti ₱486. Isunga no kas pangarigan ket 10 a mannalon ti kastoy kadakkel ti interes ti utang a singsingiren ti komersyante-usurero, ₱60,500 a dagus ti ganansyaen na iti maysa a baryo tunggal panagapit iti interes pay laeng! (Chart 2)

Nangato a singir iti abang ti ramit ken panangibiahe ti produkto

Nadagsen para kadagiti mannalon ti nangato a singir dagiti aggatang ken dagiti maabangan a lugan iti panangibiahe ti produkto da. Ad-adda a dumagdagsen daytoy gapu iti pananggato ti presyo ti petrolyo. Depende iti kaadayo ti lugar ken kasasaad ti kalsada, adda iti baet ti ₱14 inggana iti kangatoan a ₱50 ti plete ti tunggal sako ti mais kadagiti probinsya ti Cordillera. Gapu ta agtultuloy ti pananggato ti presyo ti gasolina ken krudo, namnamaen a mas ngumato pay ti bayad iti plete ti mais.

Nayon a bakkaklayen met dagiti mannalon ti nangato a singir iti abang kadagiti ramit iti panagtalon kas iti *tractor* ken *thresher-sheller*. Iti panagpa-*thresher* ti inapit a 305 lata ti mais, ₱2,440 ti binayadan ni Flerida iti singir a ₱8 tunggal lata. Isuna pay ti gimmatang ti tallo litro a krudo a nausar, nga aggatad ti ₱150. Dimmanon iti ₱2,250 ti siningir ti *buyer* a nagutangan da kas plete ti 61 sako (2,533 kilo) a mais nga apit ni Flerida inggana iti Tuguegarao, wenno ₱37 tunggal sako. Ti nasao a *buyer* ti direkta a sumrek iti lugar da tapno agsingir ti pautang ken gatangen ti apit da a mais.

Iti dadduma a lugar kas iti Lamut, Ifugao, dumanon iti inggana ₱1,600 ti abang iti traktora iti kagudua ektarya a mamulaan ti mais.

Perwisyo ken kinaawan ti ayuda iti panawen ti pandemya

Ad-adda pay a kimmaro ti pannakalugi dagiti mannalon iti Cordillera idi simmaplit ti pandemya a Covid-19 idi 2020. Bimmagsak ti presyo

dagiti produkto gapu kadagiti *lockdown* ken panagpairut iti panangibiahe kadagiti produkto. Kongkreto a ladawan na ti napasamak iti probinsya ti Kalinga no sadino a 30% ti panagsuek ti presyo ti mais manipud iti dati a ₱11-13 a nagbalin a ₱8-10 tunggal kilo idi 2020 a kainingetan ti *lockdown* inggana iti umuna a paset ti 2021. Iti Enero 2021 a rekord ti gubyrno, adda iti baet ti ₱10-12.75 ti kadawyan a gatad ti tunggal kilo ti *yellow corn* iti intero a Cordillera. Gapu iti nangato a gastos iti produksyon ken *lockdown*, saanen a nakabayad dagiti mannalon ti mais kadagiti utang da.

Iti bangir na, palalo nga agkurkurang ti ayuda a naawat da, no adda man. Iti kakaroan ti pandemya a Covid-19 idi 2020, naminsan laeng a nakaawat ni Florida ti ayuda manipud iti Social Amelioration Program (SAP) a dimmanon iti ₱5,000. Kaaduanen kadagiti naiwaras nga ayuda kadagiti mannalon iti lugar da ket dagiti pammarang a tulong kas iti bagas, sardinas ken dadduma pay.

Ipanpanawagan dagiti mannalon, maibilang ni Florida, ti naan-anay nga ayuda, umanatop a subsidyo ken husto a serbisyo sosyal itatta a panawen ti pandemya tapno makalungaw manipud iti pannakalugi da. Numampay bumassiten dagiti kaso ti Covid-19, husto laeng nga itultuloy a singiren ti naan-anay nga ayuda manipud iti Social Amelioration Program, kasta met dagiti subsidyo iti agrikultura. Rumbeng laeng nga ilaban dagiti addang kasilpo iti manangusura a pautang. Sumagmamano kadagiti mabalin a mailaban ket ti panangipababa wenno panangpunas iti interes ti pautang, panagsuspindi ti panagbayad iti maysa a naikeddeng a panawen. Maibilang met kadagiti rumbeng nga ilaban ti panangingato ti presyo ti produkto a mais, panangipababa ti bayad iti agrikultural a suplay ken ti panaglaban iti nadumaduma a panagsaur kas iti sistema ti klasipikasyon ken panagtimbang.

Makikaykaysa dagiti mannalon ti mais iti laban tapno maibasura dagiti linteg kas iti Oil Deregulation Law a gapu ti awan sarday a

pananggato ti presyo ti krudo ken gasolina. Bayat a rumbeng laeng a mangted ti ayuda ken subsidyo kadagiti mannalon a naapektaran iti pananggato ti presyo ti krudo ken gasolina, adayo a saan nga umanay daytoy tapno subboten ti dumakdakkal a gastos iti abang ti ramit ken panangibiahe ti produkto da. Rumbeng laeng nga ilaban a saan laeng a dagiti addaan ti makina a *thresher*, *tractor*, kiskisan ken dadduma pay ti maikkan ti *fuel subsidy* gapu ta adayo a dakdakkal ti gasgastosen dagiti mannalon nga awanan ti makinarya iti produksyon ken agbaybayad ti abang tapno makausar kadagito. Kasta met a kasapulan nga ilaban dagiti pasilidad ken ramit kas iti *mechanical dryer*, *water pump*, bodega ken dadduma pay tapno maingato ti produktibidad ken makissayan ti nangato a gastos dagiti mannalon.

Dagito a laban ket naisilpo iti nalawlaway pay a laban ti dasig a mannalon para iti daga ken kontra iti imperyalista a kontrol iti agrikultura, panagagaw dagiti dadakkal a burgesyia kumprador ken apo't daga ti daga ken nadumaduma a langa ti pyudal ken mala-pyudal a panaggundaway, a kangrunaan a mangparparigat iti rinibribu a mannalon kadagiti kaaw-awayan ti Pilipinas. Isu a kangrunaan a linaon ti nailian-demokratiko a rebolusyon ti agraryo a rebolusyon tapno wayawayaan dagiti mannalon manipud iti mano a gasut a tawen ti panangidadanes ken pannakagundaway a mapasasaran da. ✎

Ti yellow corn ti kangrunaan a ramen iti panagaramid kadagiti komersyal a pagpakan ti baboy, manok ken ikan. Malaksid ditoy, ususaren met ti yellow corn kas ramen iti panagaramid iti saramsam, dagiti sumagmamano a de-lata a taraon, manteka, corn syrup ken dadduma pay.

Kasasaad ken laban dagiti adda iti produksyon ken panaglako ti nateng

Kagiddan ti idadalapus ti pandemya a Covid-19, dagiti kanatengan ti Benguet, Ifugao ken Mtn. Province (ken dadduma pay a paset ti pagilian) ket nadidigra kadagiti nagsasaruno a kalamidad ken ti agtultuloy nga importasyon ken ismagling ti nateng manipud iti sabali a pagilian a gapu ti pannakabangkrap dagiti man-nalon ken pannakalugi dagiti babassit a negosyante ti nateng.

Madayaw dagiti protesta da ken ti agtultuloy a panawagan da iti gubyrno a rumbeng a matulongan da. Dimmanon iti panagdengngeg iti Senado ti boses da ngem saan latta nga agsardeng ti panagserrek dagiti nateng manipud iti sabali a pagilian. Isu nga agtultuloy ti panawagan ken mapukpukaw ti talek ken namnna da a denggen ti inutil a rehimen ken dagiti ahensya ti gubyrno daytoy.

Naapektaran saan laeng dagiti kanatengan ti Cordillera ngem ketdi uray iti dadduma a paset ti pagilian (Ilocos, Tengnga a Luzon, Mindoro, kdp) no sadino ket nagsuwek ti presyo ti sibuyas.

Mapaspasamak ti importasyon ken ismagling gapu kadagiti linteg ti panagangkat kadagiti agrikultural a produkto manipud iti sabali a pagilian a gapu iti panagsuwek ti presyo ti nateng, agingga a saanen a malako pay dagitoy.

Kagiddan dagiti parikut iti linnakuan a nakaro nga inapektaran ti importasyon ken ismagling, agraraira met dagiti pyudal ken malapyudal a pananggundaway kadagitid kanatengan a mang-bikbiktima kadagiti mannalon ti nateng.

Umun-una a problema ti sistema ti pasuplay a langa ti panagusura kadagiti agmulmula ti nateng nga addaan bukod a daga ngem awanan ti puonan. Ditoy ket ipautang ti suplayer ti amin a kasapulan ti mannalon ti nateng (uray taraon

kas iti bagas) ken bayadan na kalpasan a malako ti apit na. Aggudua da iti naglakuan kalpasan a maikkat ti amin a gastos – ti tantos ti panagusura ket dumanon iti 80% iti maysa a siklo ti panagmula.

Iti panaglawa ti panagmula ti nateng, agraraira ti panagpaabang ti daga kadagiti awanan ti daga. Kaadduan na a dagiti addaan daga ket isuda met laeng ti agsupsuplay/usurero. Addaan dan ti kita iti panagusura, seguridad pay ti sapul da iti pannakaabang ti daga da. Kagiddan na, adda dagiti gardinero a naggapu iti sabali a probinsya a pana-panawen a mapan iti Benguet, Ifugao ken Mtn. Province tapno agabang ti daga ken agpasuplay. Ti abang iti daga ket manipud ₱5,000 no adayo iti kalsada ken ₱20,000 no asiddeg iti kalsada iti tunggal panagapit. Ti gagangay a kalawa a kabaelan a mulaan ti individual a nakapauneg iti alluyon ket guddua ti ektarya.

Sakbay a dimmalapus ti pandemya a Covid-19, pana-panawen a kumita dagiti mannalon ti nateng basar iti aw-awagan da a “swerte” no naigiddan a ngimmato ti presyo ti nateng iti panawen ti panagapit da. Dumanon iti ₱5,000 ti sapul da wenno nangatngato pay iti tunggal bulan iti uneg ti siklo ti panagmula ti nateng. No bagsak met ti presyo ti nateng, lugi ken saan a makabayad ti utang dagiti nakigarden, kasta

met dagiti suplayer no sadino ket saan dan nga agsingir ti interes. Agpakaanay dan a naisubli ti gastos da ngem no agkurang pay ti naibayad ket agtalinaed nga utang ti nakigarden iti suplayer ken bayadan da iti sumaruno manen a panagapit ti nateng.

Nangato met ti abang iti lugan nga agibiyahe ti nateng a dumanon iti ₱3-₱5 tunggal kilo (depende iti kaadayo na iti trading post) wenno ₱5,000 tunggal byahe.

Dakkel a porsyento met ti al-alaen dagiti disposer ti nateng a gagangay a 10% ti naglakuan da. Awan met ti inaramid dagitoy no saan laeng a kunwari ket nagbirok ti gumatang iti nateng ti mannalon.

Agtultuloy met a parikut ti saan nga istable a presyo ken kaadduan na ket nababa ti presyo ti nateng.

Panawagan:

1 Suporta ti gubyrno kadagiti agmumula ti nateng ken panangsegurado ti pagtagilakuan ken pannakapreserba ti produkto. Tapno makakumpitensya ti produkto da kadagiti maang-angkat a produkto, kasapulan la unay ti suporta ti estado iti produksyon agingga na

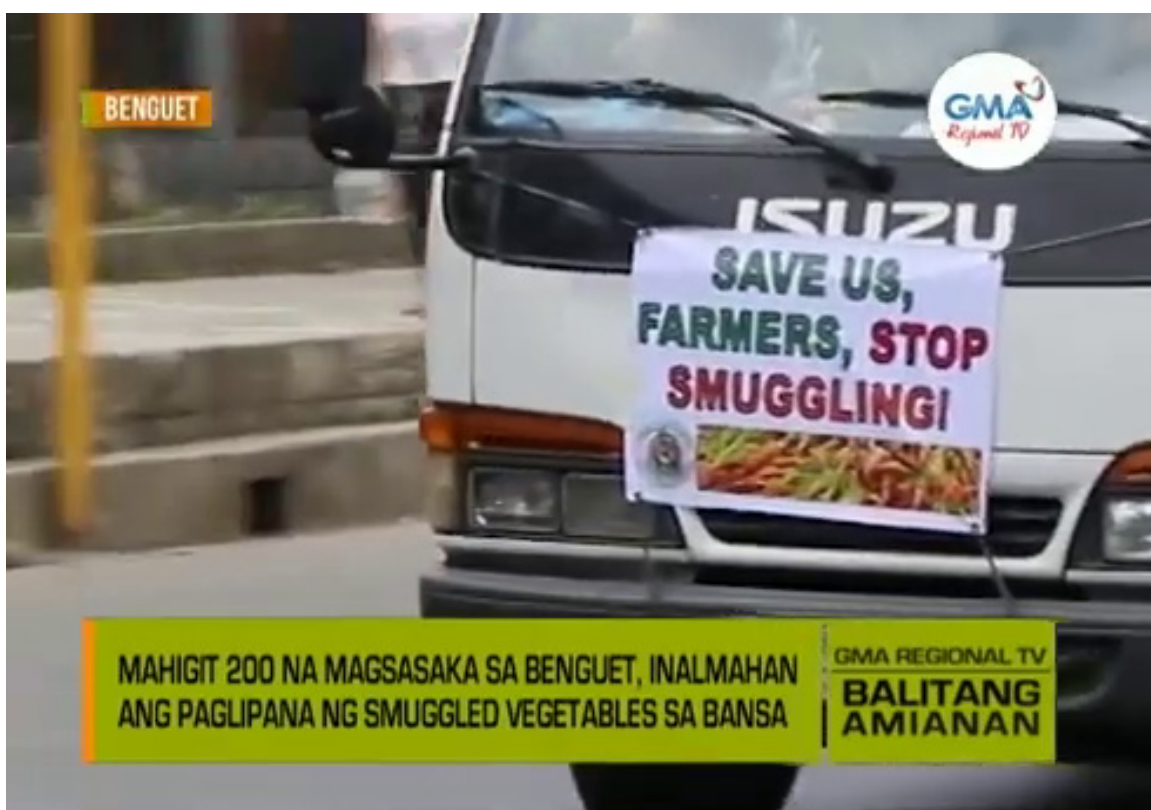
iti pannakagatang ti produkto dagiti mannalon tapno maestabilisa ti presyo dagiti nateng.

2 Ipanawagan ti pannakaibasura dagiti linteg ti importasyon ken singiren ti gubyrno iti papel na iti pannakikumplot kadagiti kapitalista iti panagangkat ken illegal a panagiserrek kadagiti produkto a nateng.

3 Ipanawagan iti lokal a gubyrno kadagiti probinsya a mangipasa ti ordinansa a mangikkat iti papel dagiti disposer a mangkutkutong kadagiti mannalon nga agilaklako ti nateng.

4 Kadagiti kanatengan, labanan ti usura ken nakaro nga abang iti daga. Kagiddan na, mangbukel kadagiti kooperatiba (babassit a gardinero) dagiti mannalon ti nateng tapno makaurnong ti umanay a puonan para kadagiti sumaruno a panagmumula ti nateng ken tapno saan da a kanayon a biktima dagiti manangusura a suplayer.

Iti 1-3, kasapulan nga agtinnulong dagiti mannalon ti nateng ken dagiti babassit a negosyante ti nateng. ✎

Ti umir-irteng a laban dagiti Isnag kontra kadagiti Gened mega-dams

Inaramid dagiti Isnag ti amin a kabaelan da nga ilaban ti kalinteg da iti balangkas ti Indigenous People's Rights Act (IPRA) a nakapaunegan ti kalinteg da iti tawid da a daga iti uneg ti linteg ti Pilipinas. Adda uppat a resolusyon a pinirmaan da nga addaan ti petsa a Pebrero 1, 2019, Setyembre 27, 2019, Enero 15, 2021 ken Disyembre 23, 2021 laban kadagiti Gened Dam 1 ken 2. Dagitoy ti mangipakita ti natibker a takder da kontra iti pannakaitakder dagiti nasao a dam. Ngem ti panangikagumaan da a mangtungpal iti proseso ti "Free, Prior and Informed Consent" (FPIC) a nailanad iti (IPRA) tapno ipakita ti panagsuppiat da iti nasao a proyekto ket awan ti nagbanagan na. Ti Pan Pacific Renewable Power Philippines Corporation (PPRPPC), ti dinastiya a Bulut ken dagiti paspasurot da iti NCIP nga indauloan ni Atty. Marlon Bosantog ket binaliktad da dagitoy a resolusyon tapno paruaren a nakaala da ti pammalubos a nagresulta ti pannakapirma ti Memorandum of Agreement (MOA) tapno maitakder dagitoy a dam.

Nagusar da kadagiti narurugit ken maanomalya a maniobra kas ti bogus a panangmiting kadagiti sumagmamano a pinili da nga elders, panangatang ti kinapudno dagitoy nga elders ken politiko, pamutbuteng ken panangpeke kadagiti pirma. Nagaramat da pay ti naparang a pasismo babaen iti panangipuesto kadagiti ti pulis ken militar kadagiti miting ti komunidad kas iti napasamak iti Bgy. Elias Kirtog Bulut (EKB) idi Pebrero 2022, dagiti operasyon a kombat ken RCSP kadagiti naapektaran a lugar, ken ti agtultuloy a panangred-tag kadagiti lider ken organisasyon nga aktibo iti panangiwaragawag ti panagsuppiat dagiti Isnag. Nalawag nga ipakpakita na daytoy ti kinaawan serbi dagitoy a linteg a saan nga agserserbi iti interes ti umili, ketdi mangipangpangruna iti ganansya ken kinarawet dagiti kumpanya imbes a para iti pagsayaatan ken proteksyon ti umili.

Nakumpleton ti panangaprubar ti NCIP Commission En Banc iti pareho a Gened 1 ken Gened 2.

Ni Atty. Marlon Bosantog, dati a Regional Director ti NCIP ti Cordillera ket dakkel ti pinapel na iti "pananglutong makaw" iti FPIC a proseso inggana iti panangaprobar kadagiti Gened mega-dam. Gapu daytoy panagtraidor, indeklara dagiti umili nga Isnag a "Persona-Non-Grata". Naglusulos ni Bosantog kas Regional Director ti NCIP sakbay ti Nobyembre 15, 2021, maudi nga aldaw a mabalin nga agsukat dagiti kandidato. Agtartaray isuna kas maikadua a nominado iti kina-kongresista iti babaen ti 1Peace Epanaw Partylist. Daytoy a partylist ken dagiti representatibo a kas kenni Atty. Bosantog ket saan a pudno a mangibagbagi kadagiti nailian a minorya no di agserserbi kas para lako ti ansestral a daga tayo. Rumbeng laeng a saan a butosan! Segun iti mapagtalkan a damag, ni Atty. Marlon Bosantog ket dakkel ti inted a gunguna ti Pan Pacific Renewable Power Philippines Corporation gapu iti pabor nga impaay na iti kumpanya.

Sakbay a simrek iti NCIP, maysa isuna kadagiti abogado ti National Capital Region Police Office (NCRPO) ti PNP idi napasamak dagiti kriminal a pammapatay iti nagan ti Oplan Tokhang. Nadutokan met isuna kas maysa kadagiti innem a tagapagsarita ti pasista a National Task Force to End Local Communist Armed Conflict (NTF-ELCAC).

Awanen ti manamnama iti ligal a balangkas dagiti umili nga Isnag iti uneg ti Indigenous People's Rights Act (IPRA) tapno mairupir ti kalintegan da. Numampay kasta, agtaltalinaed latta ti kinapudno nga adda kalintegan da nga ilaban ti nagtaudan da a daga, ti historikal a pagtaengan da manipud pay punganay. Saan da a basta mapapanaw lattan iti lugar da. Kas kinuna ni daydi Sen. Jose "Ka Pepe" Diokno idi kangitingitan ti dangadang kontra iti Chico dam, "ti tattao, ti kultura da ken ti nagtaudan da a daga ket saan mapagsisina . . ."

Maidurduron iti peggad ti umili ken awan ti pagpilian da no saan nga itultuloy da a lumaban ken pairtengen pay ti pananglaban da kadagiti maitakder a Gened mega-dam.

Ti Cordillera People's Democratic Front ken ti kabuklan a rebolusyonaryo a tignayan ket padayawan na ti kinapinget ken kinatured dagiti umili nga Isnag a mangsalaknib iti karbengan da iti nagtaudan a daga ken pagbiagan a tinawid da manipud appo da. Ti tradisyon a FETAD ket nabig a makita iti kabuklan a panagtignay dagiti komunidad ti Isnag iti tignay masa da. Ti agtaltalinaed a takder da a *non-negotiable* laban kadagiti Gened mega dam ket mapadayawan ken rumbeng a pagwadan. Agal-allangugan saan laeng nga iti sibubukel nga Apayao, intero a Cordillera ken dumanon pay kadagiti luglugar dagiti nailian a minorya kas kadagiti Dumagat iti probinsya ti Quezon a lumablabaan iti Kaliwa dam, ken dadduma pay a lugar ti nailian a minorya a mangilablabaan iti karbengan da kontra kadagiti manangdadael ken mananggamrud a proyekto. Dimmanon met laeng daytoy saan laeng a kadagiti pagilian ti South East Asia no di inggana iti United Nations. Maysa daytoy a napigsa a mensahe kadagiti "traidor," mangar-areglo ken "mangilaklako" a nangangato nga opisyal ti NCIP ken korap a politiko a nasisirap iti darang ti kuarta ken karkari para iti personal a pabor manipud iti kumpanya. Ti laban tayo para iti kalintegan iti nagtaudan a daga ket saan pay a nalpas, ken rumbeng a pairtengen pay tapno salakniban iti aniaman a pamuspusan a kasapulan.

Ti natured a panagtakder dagiti Isnag ket nalawag a pammaneknek iti agtultuloy a pangngeddeng da a salakniban ti ansestral a daga laban kadagiti managsakop ken manangagaw ti daga. Kadagiti maudi a tawen ti Gubat a Pilipino-Amerikano, ti historikal a Battle of Waga iti Kabugao idi 1913 ket naikitikit iti pakasaritaan kas maudi a labanan a timmakderan dagiti mannakigubat nga Igorot laban iti kolonyalista nga Amerikano. Iti agdama, ti adal ti nasao nga historikal a Battle of Waga ket aggilgil-ayab iti puso dagiti Isnag ti Apayao. Rumbeng laeng a lagipen tayo ti kinabanuar dagiti appo tayo a nagmartir iti nasao a labanan ken pagadawan tayo ti nayon a pigsa tapno ad-adda nga umabante iti pannakidangadang tapno salakniban ti karbengan iti ansestral a daga.

Bayat nga agtultuloy nga ilablabaan dagiti karbengan tayo iti ansestral a daga iti balangkas dagiti ligal a proseso, lagipen tayo dagiti naindaklan nga adal a naadaw manipud kadagiti napalabas a dangadang ti masa a pakaibilangan ti pannakidangadang iti Chico Dam - ti kumbinasyon ti armado ken saan nga armado, ligal ken meta-ligal, naparang ken limed a pannakilaban. Amin dagitoy ket nagtinnulong a nangiturong iti maysa a nalawag a direksyon - ti saan a pannakaituloy dagiti proyekto a serye dagiti dadakkel a dam iti Karayan Chico a pinondoan ti World Bank.

Dagiti sagrado a tanem dagiti appo a nagtaudan dagiti Isnag, ti kultura da kas maysa nga umili a nangreppet kadakuada manipud punganay ken ti ansestral a daga a pagbiagan da ken mangay-aywan kadakuada tapno agbiag a nagkaykaysa, ti nainsigudan a karbengan da ket adayo a napatpateg ngem dagiti kari ti Pan Pacific Renewable Power Philippines Corporation a "panagdur-as." Ti ibagbaga da a "panagdur-as" ket saan a para kadagiti umili nga Isnag ngem ketdi para iti ganansya ti kumpanya a PPRPPC, ti China a nagpautang ti pondo para ditoy, ni Duterte nga immawat ti pasuksok ken dadduma pay a negosyante.

Iti sango dagiti paspasamak, dagiti sumaganad ti rumbeng nga aramiden:

1 Buklen ti nabileg a pigsa ti umili para iti daytoy a laban. Angayen dagiti asembleya dagiti komunidad, iti aniaman a sigud nga ugali ken praktikal a wagas a mabalin nga aramiden. Dito y tayo a talantanen ken buklen dagiti kongkreto a plano para iti nadumaduma nga addang ken wagas ti pannakidangadang kas iti armado ken saan nga armado, naparang ken nalimed, ligal ken meta-ligal a pamuspusan. Pagkaykaysaen ti amin nga umili kadagiti lugar a pakaitakderan dagiti dam kas iti Aoan dam, Calanasan dam, Madduang dam, Sicapoo dam ken dadduma pay. Danonen tayo ti dadduma a lugar nga apektaran dagiti mega dam kas kadagiti munisipyo iti amianan a Cagayan. Babaen ti sustinido a propaganda, ibutaktak dagiti disimpormasyon ken dagiti maniobra ti PPRPPC ken dagiti tao na iti NCIP ken lokal a gubyrno. Babaen kadagitoy, kasapulan met nga urnongen ti nadumaduma a porma dagiti suporta kas iti politikal, material ken dadduma pay.

2 Ibutaktak ken kondenaren ti pannakikumplot ti dinastiya a Bulut ken dagiti lokal a tao da iti panangmanipula iti proseso ti FPIC kadagiti Gened Mega-dam a nangibunga ti saan a panagkikinnaawatan ken pannakasinasina ti intar dagiti komunidad ti Isnag ken dadduma pay nga umili ti Apayao. Kasta met nga ibutaktak ken kondenaren ti panangilako ti NCIP iti laban tayo, ti politikal a panangpuersa, pangta ti panangipaidam ti pondo ken pammutbuteng kadagiti lokal nga opisyal ken dadduma nga *elders/leaders* tapno mapilit a sumuporta iti pannakaitakder dagiti mega dam.

3 Alaen ti suporta dagiti lokal a kandidato nga agtartaray iti nadumaduma a posisyon tapno suportaran ti laban kontra kadagiti dam. Daytoy ket babaen iti panangipablaak ti panagsuporta da iti karbengan iti aneutral a daga laban kadagiti dadakkel a mananggamrud ken manangdadael a proyekto kas iti dadakkel a pagminasan, proyekto iti enerhiya, *logging* ken dadduma pay. Pannakaited ti

naan-anay a publiko a serbisyo ken dagiti subsidyo ken impraistruktura para iti agrikultura kabayatan ken kalpasan ti eleksyon. Dagitoy a krusyal nga isyu ti agbalin a pagrukodan tayo iti panagpili ti ibotos iti eleksyon 2022. Kasta met a saan nga ibotos dagiti kandidato a pro-dam ken pro-PPRPPC ken i-zero vote dagiti Bulut kadagiti komunidad tayo itatta nga eleksyon tapno ipakita ti panagkondenar tayo.

4 Ipanawagan ti pannakaikkat dagiti detatsment dagiti AFP/PNP/CAFGU iti uneg wenno asideg ti lugar a pakaipatakderan dagiti dam ken/wenno ti kapuskolan ken tengnga ti populasyon. Ti kaadda dagiti yunit ti AFP/PNP/CAFGU ket saan a mangipayay iti seguridad ti umili no di ket kas armado a guardia ti kumpanya ken dagiti padrino ti politikal a dinastiya.

5 Aramiden amin a kabaelan a manglapped iti panagserrek dagiti ramit ken material para iti konstruksyon dagiti mega-dam.

6 Awisen amin nga Isnag a saan a sumrek nga agtrabaho iti konstruksyon ti dam. Kasta met, awisen dagiti sumrek manipud sabali a probinsya a saan da nga ituloy ti agtrabaho ditoy. Ilawag dagiti madi nga epekto ti mega-dam kadagiti komunidad nga Isnag.

7 Siasino man kadagiti nasasayaat nga annak nga i-Apayao nga agdesisyon a sumrek kas kameng ti NPA ket marespetar ken nabara nga awaten ti rebolusyonaryo a tignayan.

8 Awisen dagiti kakailian a saan nga agkameng iti Armed Forces of the Philippines wenno Philippine National Police. Ipanawagan kadagiti kakailian nga adda iti serbisyo ti AFP/PNP/CAFGU nga agpanunot ken amirisen no sino kadi a talaga ti pagserserbian da ken rumbeng a saan da nga agpausar laban iti mismo naggapuan da a tribu, komunidad ken kas mersenaryo a mamapatay-tao dagiti agar-ari a dasig ti gimong. Kamayatan pay no tumipon da iti panangsalaknib ken panangilaban iti karbengan para iti aneutral a daga. 🇵🇭

